

FORMATION OF CREATIVE IDENTITY IN FUTURE SPECIALISTS: VECTORS, METHODS, PROSPECTS

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ВЕКТОРИ, МЕТОДИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Yakovenko K.V./ Яковенко К.В.

s.h.s., a.p./k.i.n. доцент

ORCID: 0000-0001-8406-173X

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

Умань, Садова 28, 20300

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova 28, 20300

Анотація. У статті проаналізовано сучасні теоретичні та практичні підходи до формування креативної ідентичності студентів у системі вищої освіти. Обґрунтовано її значення як інтегративної характеристики особистості майбутнього фахівця, що поєднує ціннісні орієнтації, мотиваційні установки та креативне мислення. Виокремлено основні вектори впливу на становлення креативної ідентичності та проаналізовано педагогічні й цифрові методи розвитку творчого потенціалу студентів. Окреслено перспективи подальших досліджень і практичних упроваджень у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Ключові слова: креативна ідентичність, вища освіта, професійна підготовка, креативне мислення, освітнє середовище, педагогічні методи, цифрові технології.

Вступ.

У нинішніх умовах розвитку інформаційного суспільства, процесів глобалізації та стрімких змін на ринку праці здатність майбутнього фахівця до креативного мислення, самовираження, міждисциплінарної взаємодії та гнучкої адаптації до нових професійних викликів набуває статусу ключового чинника його конкурентоспроможності. Сучасний роботодавець дедалі частіше орієнтується не лише на рівень фахових знань і сформованість професійних компетентностей, а й на здатність особистості генерувати оригінальні ідеї, знаходити нестандартні рішення, ефективно комунікувати та ініціювати інноваційні зміни у професійному середовищі.

У цьому контексті система вищої освіти постає перед необхідністю переосмислення традиційних підходів до професійної підготовки студентів і переходу до моделей навчання, зорієнтованих на розвиток творчого потенціалу та особистісної самореалізації. Однією з ключових категорій, що відображає інтеграцію креативності, ціннісних орієнтацій і професійної самосвідомості, є

креативна ідентичність, яка формується у процесі навчальної, наукової та соціальної взаємодії здобувачів вищої освіти.

Актуальність проблеми формування креативної ідентичності майбутніх фахівців зумовлена також потребами сучасного суспільства в ініціативних, мобільних і відповідальних спеціалістах, здатних до безперервного професійного розвитку та ефективної діяльності в умовах невизначеності. Водночас аналіз наукових джерел засвідчує фрагментарність досліджень цієї проблематики, що виявляється у недостатній розробленості цілісних моделей, методів і педагогічних умов формування креативної ідентичності у закладах вищої освіти.

У зв'язку з цим постає необхідність комплексного наукового осмислення векторів, методів і перспектив формування креативної ідентичності студентів, а також визначення ефективних педагогічних інструментів, здатних забезпечити інтеграцію креативних практик у систему професійної підготовки майбутніх фахівців.

У сучасних педагогічних дослідженнях проблема розвитку креативності та креативної ідентичності розглядається з позицій компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів. Так, у праці Т. О. Коваленко [1] проаналізовано процес формування креативної компетентності у закладах вищої освіти, визначено її структурні компоненти та педагогічні умови розвитку, а також обґрунтовано роль творчої активності студентів у професійному становленні.

Питання використання педагогічних технологій для розвитку творчого мислення висвітлено у дослідженні І. П. Романовської [2], де акцент зроблено на активних та інтерактивних методах навчання, що сприяють формуванню креативного мислення, рефлексивності та пізнавальної самостійності здобувачів освіти.

Фундаментальні теоретичні засади педагогіки творчості представлено у праці С. О. Сисоєвої [3], у якій креативність розглядається як системна якість особистості, що формується у процесі спеціально організованої освітньої

діяльності. Авторка розкриває методологічні, теоретичні та практичні аспекти розвитку творчої особистості в освітньому середовищі.

Окрему увагу сучасні дослідники приділяють упровадженню інноваційних підходів в освіті. Зокрема, О. М. Ткаченко [4] у своїй роботі висвітлює можливості застосування дизайн-мислення як педагогічної технології, спрямованої на розвиток креативності, емпатії та здатності до розв'язання комплексних проблем у навчальному процесі.

Вагомий внесок у теоретичне осмислення природи креативності зроблено у працях зарубіжних науковців. У концепції множинного інтелекту Howard Gardner [6] креативність розглядається як прояв різних типів інтелекту, що створює підґрунтя для індивідуалізації освітніх траєкторій. Ідеї John Dewey [5] щодо навчання через досвід підкреслюють значення активної взаємодії студента з освітнім середовищем у формуванні творчої особистості. У свою чергу, Robert Sternberg [7] розглядає креативність як багатовимірний психологічний феномен, що поєднує когнітивні, мотиваційні та особистісні чинники.

Таким чином, аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема формування креативної ідентичності студентів є міждисциплінарною та потребує подальшого узагальнення теоретичних положень і практичних підходів у контексті сучасної вищої освіти.

Поняття креативної ідентичності у сучасній науковій літературі розглядається як багатовимірна та інтегральна характеристика особистості, що поєднує здатність до творення нового, самовираження, інноваційної діяльності та ефективної адаптації у різних соціокультурних і професійних контекстах. Креативна ідентичність відображає не лише рівень розвитку творчого мислення, а й систему цінностей, мотиваційних орієнтацій, установок і моделей поведінки, які визначають спосіб професійної та особистісної самореалізації індивіда.

У межах даного підходу ідентичність трактується не як статичне утворення, а як динамічний процес самовизначення, що формується й трансформується упродовж життя під впливом освітнього середовища, соціальної взаємодії та власного досвіду. Креативна ідентичність у цьому контексті виступає важливою

складовою професійної персональної траєкторії майбутнього фахівця, оскільки визначає його готовність до інновацій, прийняття нестандартних рішень та відповідальності за результати власної діяльності.

Теоретичні засади формування креативної ідентичності ґрунтуються на міждисциплінарному підході й пов'язані з положеннями когнітивної психології, соціальної психології та педагогіки. Зокрема, у межах когнітивного напрямку вагоме значення мають концепції мислення та інтелекту, представлені у працях Говард Гарднер, який обґрунтував теорію множинного інтелекту, підкреслюючи різноманітність когнітивних стилів і форм творчої діяльності. Ідеї Жан Піаже щодо стадій когнітивного розвитку особистості дозволяють розглядати креативність як результат активної взаємодії суб'єкта з середовищем та процесу побудови індивідуальних когнітивних структур.

Соціально-психологічні моделі особистості акцентують увагу на ролі соціального контексту, міжособистісної взаємодії та соціальних ролей у формуванні ідентичності. У цьому аспекті креативна ідентичність постає як результат поєднання індивідуальних творчих здібностей і соціально зумовлених очікувань, норм та професійних стандартів. Особливого значення набуває рефлексивний компонент, що забезпечує усвідомлення власного творчого потенціалу та можливостей його реалізації.

Педагогічні підходи до формування креативної ідентичності підкреслюють визначальну роль освітнього середовища як простору для розвитку творчої активності студентів. Навчальний процес, орієнтований на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, проблемно-пошукові методи, проєктну та дослідницьку діяльність, створює умови для становлення креативної ідентичності як цілісного особистісного утворення. У такому середовищі студент виступає не пасивним споживачем знань, а активним творцем власного освітнього і професійного досвіду.

Таким чином, теоретичне осмислення креативної ідентичності дозволяє розглядати її як складний, багатокомпонентний феномен, що формується на перетині когнітивних, соціальних і педагогічних чинників та є важливою

передумовою професійної успішності майбутніх фахівців.

Формування креативної ідентичності майбутніх фахівців є складним і багатовимірним процесом, що відбувається під впливом сукупності взаємопов'язаних чинників. У межах даного дослідження доцільно виокремити кілька ключових векторів впливу, які забезпечують цілісність і системність цього процесу та органічно доповнюють теоретичні підходи, розглянуті в попередньому розділі.

Освітній вектор формування креативної ідентичності визначається спрямованістю сучасного навчального процесу не лише на трансляцію знань, а й на розвиток у студентів навичок критичного, креативного та системного мислення. В умовах компетентнісного підходу заклад вищої освіти виступає простором для експериментування, пошуку нових ідей і формування здатності до осмисленого прийняття рішень.

Реалізація освітнього вектора здійснюється через упровадження інтерактивних форм навчання, зокрема дискусій, проблемно-пошукових занять, проектної та дослідницької діяльності, які активізують пізнавальну ініціативу студентів і сприяють розвитку творчого потенціалу. Важливу роль відіграють міждисциплінарні курси, що забезпечують інтеграцію знань із різних галузей та стимулюють нестандартне бачення професійних проблем.

Окреме місце у цьому контексті посідає використання технологій дизайну мислення (Design Thinking), які орієнтовані на поетапне розв'язання проблем через емпатію, генерацію ідей, прототипування та рефлексію. Застосування таких технологій сприяє формуванню у студентів установки на інноваційну діяльність і усвідомлення себе як активних суб'єктів творчого процесу, що є важливою складовою креативної ідентичності.

Психосоціальний вектор формування креативної ідентичності пов'язаний із характером освітнього середовища та особливостями міжособистісної взаємодії у студентських колективах. Ефективне становлення креативної ідентичності можливе лише за умови створення психологічно безпечного простору, у якому підтримуються свобода самовираження, відкритість до нових ідей та

толерантність до ризику і помилок.

У такому середовищі креативність розглядається не як виняткова здатність окремих індивідів, а як результат спільної діяльності та групової взаємодії. Підтримка групової креативності, розвиток навичок командної роботи, комунікації та взаємоповаги сприяють формуванню позитивної самооцінки студентів і зміцненню їхньої віри у власний творчий потенціал. Важливу роль у цьому процесі відіграє рефлексія, що дозволяє студентам усвідомлювати власний досвід, коригувати особистісні установки та формувати стійке відчуття професійної ідентичності.

Професійний вектор формування креативної ідентичності тісно пов'язаний із процесом набуття та розвитку фахових компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Креативна ідентичність у цьому аспекті виступає як внутрішній ресурс, що забезпечує здатність майбутнього фахівця аналізувати складні ситуації, прогнозувати можливі наслідки та пропонувати інноваційні рішення у межах професійних завдань.

Залучення студентів до професійно орієнтованих проєктів, практик, стажувань і кейс-методів сприяє усвідомленню ними власної ролі у майбутній професії та формуванню відповідального ставлення до результатів діяльності. Саме у процесі розв'язання реальних або наближених до практики завдань відбувається інтеграція творчих здібностей і професійних умінь, що забезпечує стійке становлення креативної ідентичності як складової професійної самосвідомості майбутнього фахівця.

Таким чином, освітній, психосоціальний і професійний вектори взаємодіють між собою, утворюючи цілісну систему впливу на формування креативної ідентичності студентів, що логічно продовжує теоретичні положення, викладені у попередньому розділі, та створює підґрунтя для подальшого аналізу методів і перспектив її розвитку.

Методи та педагогічні технології формування креативної ідентичності

Формування креативної ідентичності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти потребує цілеспрямованого використання комплексу педагогічних

методів і технологій, орієнтованих на активізацію творчого потенціалу студентів, розвиток їхньої рефлексивності та готовності до інноваційної діяльності. Вибір методів зумовлюється необхідністю створення освітнього середовища, у якому студент виступає активним суб'єктом навчання та співтворцем власної професійної траєкторії.

Проектно-орієнтоване навчання є одним із найбільш ефективних методів розвитку креативної ідентичності, оскільки передбачає залучення студентів до розв'язання реальних або наближених до професійної практики проблемних ситуацій. Робота над проектами вимагає від студентів уміння аналізувати інформацію, генерувати ідеї, працювати в командах та брати відповідальність за кінцевий результат.

У процесі проектно-орієнтованої діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних навичок, що сприяє формуванню стійкого відчуття професійної значущості та усвідомлення власного творчого потенціалу. Таким чином, проектно-орієнтоване навчання виступає важливим інструментом становлення креативної ідентичності як складової професійної самосвідомості студентів.

Методологія дизайну мислення (Design Thinking) орієнтована на поетапний процес розв'язання проблем, що включає емпатію, формулювання проблеми, генерацію ідей, створення прототипів та їх тестування. Застосування цього підходу у навчальному процесі дозволяє студентам розвивати здатність бачити проблему з різних точок зору та пропонувати інноваційні рішення, орієнтовані на реальні потреби користувачів.

Дизайн-мислення сприяє формуванню установки на експериментування та позитивного ставлення до помилок як до невід'ємного етапу творчого пошуку. У цьому контексті креативна ідентичність формується як готовність до постійного самовдосконалення та відкритості до нових ідей.

Ігрові та симуляційні технології є ефективним засобом моделювання професійних і соціальних ситуацій, у яких студенти можуть без ризику для реальної діяльності відпрацьовувати навички прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах. Рольові ігри, кейс-симуляції та навчальні імітації

сприяють розвитку творчих реакцій, гнучкості мислення та здатності швидко адаптуватися до змін.

Завдяки ігровим технологіям активізується емоційно-мотиваційна сфера студентів, що позитивно впливає на рівень залученості до навчального процесу та сприяє усвідомленню власних креативних можливостей. Це, у свою чергу, посилює процес формування креативної ідентичності як особистісної характеристики.

Використання електронних освітніх платформ і цифрових інструментів у сучасній вищій освіті відкриває нові можливості для розвитку креативної ідентичності студентів. Інтерактивні освітні середовища, віртуальні лабораторії, онлайн-курси та цифрові сервіси для спільної роботи сприяють формуванню цифрової креативності, самостійності та відповідальності за власну освітню діяльність.

Залучення студентів до роботи з цифровими інструментами стимулює експериментування з різними форматами подання інформації, розвиток навичок самонавчання та критичного осмислення цифрового контенту. У цьому контексті креативна ідентичність формується як здатність ефективно поєднувати творчий підхід і цифрові компетентності у професійній діяльності.

Попри зростаючий науковий інтерес до проблеми формування креативної ідентичності та наявність значної кількості теоретичних і прикладних напрацювань, низка аспектів цього феномену потребує подальшого ґрунтовного дослідження. Динамічність освітніх процесів і швидка зміна соціокультурних умов зумовлюють необхідність постійного оновлення наукових підходів і методичних рішень.

Одним із перспективних напрямів подальших досліджень є розроблення системних підходів до вимірювання рівня креативності та креативної ідентичності студентів. Актуальним залишається питання створення валідних і надійних інструментів діагностики, які б дозволяли комплексно оцінювати когнітивні, мотиваційні та ціннісні компоненти креативної ідентичності, а також відстежувати її динаміку в процесі навчання у закладах вищої освіти.

Не менш важливим є дослідження можливостей інтеграції міжкультурного компоненту у процес формування креативної ідентичності. Умови глобалізації та академічної мобільності актуалізують потребу в аналізі впливу культурного різноманіття, міжкультурної комунікації та міжнародних освітніх практик на розвиток творчого потенціалу студентів і їхню здатність до ефективної взаємодії у багатокультурному середовищі.

Перспективним напрямом є також розроблення адаптивних освітніх програм, зорієнтованих на індивідуальні освітні траєкторії студентів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук механізмів персоналізації навчання, які б враховували рівень підготовки, пізнавальні стилі, професійні інтереси та креативний потенціал здобувачів вищої освіти. Такі підходи сприятимуть підвищенню ефективності формування креативної ідентичності та забезпеченню її стійкості у процесі професійного становлення.

Висновки.

У результаті дослідження встановлено, що формування креативної ідентичності майбутніх фахівців є важливою умовою підвищення якості сучасної вищої освіти та підготовки конкурентоспроможних спеціалістів, здатних до творчої й інноваційної професійної діяльності. Креативна ідентичність розглядається як інтегративна особистісна характеристика, що поєднує творчі здібності, ціннісні орієнтації та мотиваційні установки. Доведено, що процес її формування має системний характер і реалізується через взаємодію освітнього, психосоціального та професійного векторів. Найбільш ефективними педагогічними методами визначено проєктно-орієнтоване навчання, дизайн-мислення, ігрові та симуляційні технології, а також використання цифрових освітніх інструментів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням методик оцінювання креативної ідентичності та розробленням адаптивних освітніх програм у контексті сучасних вимог ринку праці.

Література:

- 1.Коваленко Т. О. Формування креативної компетентності у вищій школі. Вища освіта України. 2020. № 4. С. 45–53.
- 2.Романовська І. П. Педагогічні технології розвитку творчого мислення. Психолого-педагогічні студії. 2019. Вип. 18. С. 78–84.
- 3.Сисоєва С. О. Педагогіка творчості: методологія, теорія, практика. Київ: Міленіум, 2006. 328 с.
- 4.Ткаченко О. М. Дизайн-мислення в освіті: методологія і практика. Освітні інновації. 2021. № 2. С. 23–31.
- 5.Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
- 6.Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books, 1983. 457 s.
- 7.Sternberg R. J. The Nature of Creativity: Contemporary Psychological Perspectives. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 543 s.

Abstract. *The article analyzes modern theoretical and practical approaches to the formation of students' creative identity in the system of higher education. The significance of creative identity is substantiated as an integrative characteristic of the future specialist's personality, combining value orientations, motivational attitudes, and creative thinking. The main vectors influencing the development of creative identity are identified, and pedagogical as well as digital methods for developing students' creative potential are analyzed. Prospects for further research and practical implementation in the professional training of future specialists are outlined.*

Keywords: *creative identity, higher education, professional training, creative thinking, educational environment, pedagogical methods, digital technologies.*